

97 hoiuala poollooduslike koosluste kaitsekorralduskava 2016-2020 eelnõu

Keskkonnaamet

mai 2016

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
POOLLOODUSLIKE KOOSLUSTEGA HOIUALADE ÜLDISELOOMUSTUS	3
POOLLOODUSLIKE KOOSLUSTE KIRJELDUS JA LOODUSKAITSELISED VÄÄRTUSED.....	5
1630 *RANNANIIDUD	5
4030 KUIVAD NÕMMED.....	6
5130 KADASTIKUD.....	6
6210 LUBJARIKKAL MULLAL ESINEVAD KUIVAD NIIDUD (*OLULISED ORHIDEEDE KASVUALAD)	6
6270 *LUBJAVAESEL MULLAL ESINEVAD LIIGIRIKKAD NIIDUD	6
6280 *LOOD (ALVARID)	7
6410 SINIHELMIKAKOOSLUSED	7
6430 NIISKUSLEMBESED KÕRGROHUSTUD	7
6450 LAMMINIIDUD	7
6510 AAS-REBASESABA JA ÜRT-PUNANUPUGA NIIDUD	8
6530 *PUISNIIDUD	8
7230 SOOSTUNUD NIIDUD	8
9070 PUISKARJAMAAD.....	8
POLDRID.....	8
HUVIGRUPID	9
ÜLDISED TEGEVUSED	10
KAITSETEGEVUSTE PRIORITISEERIMINE.....	11
JUURDEPÄÄSUDE EHITAMINE	15
KAITSE KORRALDAMINE, VALITSEMINE JA JÄRELEVALVE.....	16
TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE, SEIRE	16
KAITSEKORRALDUSKAVA UUENDAMINE	16
EELARVE	16
KASUTATUD JA TÄIENDAV KIRJANDUS.....	20
LISA 1. KAITSEKORRALDUSKAVAS KÄSITLETUD HOIUALADE NIMEKIRI.....	21
LISA 2 KAARDIKIHID.....	23

SISSEJUHATUS

Vastavalt “Looduskaitseadusele” on kaitstava loodusobjekti poollooduslike koosluste esinemisaladel vajalik nende koosluste ilmet ja liigikoosseisu tagav tegevus (niitmine, karjatamine, puu- ja põõsarinde kujundamine ja harvendamine või raadamine). Selle tegevuse ulatus määratakse hoiualadel kaitsekorralduskavaga.

Poollooduslike koosluste esinemisaladele rajatud hoiualade eesmärgiks on säilitada sajandite jooksul inimtegevuse kaasmõjul kujunenud liigirikkaid kooslusi ning vältida liigilise ja maastikulise mitmekesisuse hääbumist majandamise muutumise või puuduliku majandamise tõttu. Kuna mitmed poollooduslikud elupaigatüübid on Eesti talupojakultuuri ja loodushoidliku majandamise mälestised ning neil esineb erakordne liigirikkus, mis otseselt sõltub majandamise meetoditest, on äärmiselt oluline täpselt määratleda konkreetset kaitsemeetmed selliste kooslustega hoiualadel. Arvestades viimase mõnekümne aasta jooksul toimunud maakasutuse muutusi (põllumajandusmaa kasutusest väljalangemist), vajab poollooduslike koosluste hooldus ja taastamine enam tähelepanu, et üleüldse säiliks piirkonnale omane kultuurmaastik.

2006.a aprillis sõlmis keskkonnaministeerium lepingu MTÜ Pärandkoosluste Kaitse Ühingu poollooduslike rohumaad ja poldreid sisaldavate hoiualade ühise kaitsekorralduskava koostamiseks. Kuna edaspidi oleks mõistlik kaitsekorralduskavasid koostada siiski igale hoiualale või hoiualade rühmale eraldi, mis võimaldaks täpsustada eraldi iga ala kaitseväärtusi ja sisemisi ressursse, siis ei näe käesolev kaitsekorralduskava ette tegevusi pikema kui 5 aastase perioodi peale. Kaitsekorralduskava tuumikteksti, mis kinnitati aastateks 2008 – 2011 koostasid Kadri Tali ja Silvia Lotman Pärandkoosluste Kaitse Ühingust, kava koostamisele aitas kaasa Marek Sammul. Kava uuendati Keskkonnaameti peadirektori käskkirjaga 2013. aastal ja selle teksti ei muudetud. Käskkiri täpsustas kavaga reguleeritud alade arvu (139) ja määras uue kaitsekorraldusperioodi (2013 – 2015). Kuna endiselt on hoiualasid, kus esineb poollooduslike kooslusi, mille kaitse korraldamiseks tegevusi pole koondatud ühegi kaitseala ega alade grupi kaitsekorralduskavasse, siis on vajalik kava järjekordne uuendamine ja käsitlevate alade arvu ning taastamis- ja hooldustööde andmete vastavusse viimine praeguse seisuga. Kavasse kirjutatud soovitusi tuleb järgida niikaua kui puudub hoiuala alapõhine kava. Kava uuendas 2016. a. kevadel Keskkonnaameti Jõgeva-Tartu regiooni kaitse planeerimise spetsialist Katrin Kaldma (tel.: 372 740 6819; katrin.kaldma@keskkonnaamet.ee).

POOLLOODUSLIKE KOOSLUSTEGA HOIUALADE ÜLDISELOOMUSTUS

Poollooduslikud kooslused ehk pärandkooslused on põlised inimtekkelised kooslused, eelkõige puisniidud, alvarid, luhaheinamaad, rannaniidud, aga ka teised karja- ja heinamaad, kus inimõju on piirdunud peamiselt niitmise ja karjatamisega. Kaitsekorralduskavas käsitletakse **97 hoiuala poolloodusliku koosluse** kaitse korraldamist (joonis 1 ja lisa 1) – neid hoiualasid, mis on Vabariigi Valitsuse määrustega kinnitatud ning milles leidub poollooduslike kooslusi. Hoiualadele, millel käesoleva kaitsekorralduskava kinnitamise järgselt kinnitatakse alapõhine kaitsekorralduskava, lähtutakse viimasest. Selliseid alasid on 2016.–2017. a. tööplaanis 21 (lisa 1 roheline varjutus) ja lähiaastatel veel 18 (lisa 1 hall varjutus), kokku ca 98 000 hektarit.

HOIUALAD JA NEIL ASUVAD POOLLOODUSLIKUD KOOSLUSED

- HOIUALAD
- PLKd HOIUALADEL

Joonis 1. Kavas käsitletavat hoiualad ja nendel leiduvad poollooduslikud kooslused.

Maakonniti jagunevad kavas käsitletavat poollooduslike kooslustega alad järgnevalt:

Saaremaa	–	40 hoiuala;
Raplamaa	–	17 hoiuala;
Läänemaa	–	9 hoiuala;
Hiiumaa	–	8 hoiuala;
Pärnumaa	-	8 hoiuala;
Lääne-Viru	–	4 hoiuala;
Harjumaa	–	3 hoiuala;
Järvamaa	–	3 hoiuala;
Ida-Viru	–	2 hoiuala;
Valgamaa	–	2 hoiuala;
Põlvamaa		1 hoiuala

Kolm hoiuala asuvad korraga kahes maakonnas –Kurtna-Vilivere hoiuala jääb nii Harju- kui Raplamaale, Käntu-Kastja ja Luiste hoiuala nii Lääne- kui ka Raplamaale. Väinamere hoiuala ulatub 4 maakonda – Hiiu-, Saare-, Lääne- ja Pärnumaale.

Eestis moodustatud hoiualadel on esindatud järgmised EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (loodusdirektiivi) elupaigatüübid:

- 1630*** Rannaniidud;
- 4030** Kuivad nõmmed;
- 5130** Kadastikud;
- 6210** Lubjarikkal mullal esinevad kuivad niidud (*olulised orhideede kasvualad);
- 6270*** Lubjavesel mullal esinevad liigirikkad niidud;
- 6280*** Lood (alvarid);
- 6410** Sinihelmikakooslused;
- 6430** Niiskuslembesed kõrgrohustud;
- 6450** Lamminiidud;
- 6510** Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud;
- 6530*** Puisniidud;
- 7230** Soostunud niidud
- 9070** Puiskarjamaad.

Lisaks nimetatud elupaigatüüpidele on hoiualana kaitse alla võetud poldreid, mis ei ole iseenesest poollooduslikud kooslused ja millel puudub väärtus taimekooslusena, kuid vajavad seal esinevate linnuliikide tõttu siiski kaitset ja poollooduslike kooslustega sarnast majandamist.

POOLLOODUSLIKE KOOSLUSTE KIRJELDUS JA LOODUSKAITSELISED VÄÄRTUSED

1630 *Rannaniidud

Rannaniitudeks nimetatakse botaanilises mõttes mere kaldal suuremal või vähemal määral soolase merevee mõju all asuvaid niite. Vastavalt kõrgusele merepinnast ja sellest tulenevalt merevee mõju tugevusele jagatakse rannik subsaliinseks, saliinseks ja suprasaliinseks vööndiks. Subsaliinne vöönd on alaliselt või pikka aega üle ujutatud rannaala, kus taimede alumised osad on alaliselt vees; saliidne

vöönd on merevee mõjupiirkonnas lainetuse või kõrgvee ajal; suprasaliinsele vööndile mere mõju tavaliselt enam ei ulatu. Lisaks mõjutavad rannikutaimestikku veel tuulte, lainete ja jää mehhaaniline toime. Sellest tulenevalt on mereranniku taimkattele reeglina iseloomulik vööndilisus. Traditsiooniliselt on neid niite kasutatud karjatamiseks, vähem niitmiseks, mis on takistanud roostumist ja hoidnud alad madalmurusad, soontaimede rikkad ning kurvitsalistele pesitsemiseks sobivad. Rannaniidud on ka eelistatud rändeagesteks koondumispaikeks paljudele hanelistele (valgepõsk-lagle (*Branta leucopsis*) ja hallhani (*Anser anser*)). Bioloogilise mitmekesisuse kujunemisel on rannaniitudel olulised loomade eelistatud kogunemiskohtadesse tekkinud veesilmad, kus taimestik on ära tallatud ja mis pakuvad toitumisvõimalusi kurvitsalistele ning kudemispaiku kõrele (*Bufo calamita*).

4030 Kuivad nõmmed

Kuivad nõmme- ja paluniidud esinevad liivmuldadel, kujunenud on nad raiete või põlengute tagajärjel, primaarselt ka luidete ja liivikute taimestumisel. Niitmiseks on sellised alad reeglina liiga väheproduktiivsed, sageli ei vajagi pidevat majandustegevust, kuid madala intensiivsusega karjatamine aitab vältida nende kinnikasvamist ja elupaikade kadumist sellistele haruldastele liikidele nagu aas- ja palu-karukell (*Pulsatilla pratensis*, *P. patens*), nõmmnelk (*Dianthus arenarius*) jt.

5130 Kadastikud

Kadastikena käsitletakse alasid, kus põõsarindes domineerib kadakas. Põõsa- ja/või puurindes võib esineda ka teisi liike, kuid eeldatavasti on hoiualade hulka määratletud siiski eelkõige puhaskadastikke liituvusega üle 30%. Alad võivad olla nii mahajäetud kui ka hooldatavad (enamasti karjatatavad). Kadastikud võivad kujuneda ka aladele, mis ei ole seotud poollooduslike kooslustega, nt põllumaadele, raiesmikele jt. Küllalt sagedased on Lääne-Eestis maharaiutud loometsade asemele kujunenud kadastikud. Piir järgmise kasvukohatüübiga – 6210 – on sageli küllalt tinglik ning alade edasise majandamise kohta tuleks otsused teha iga ala kohta eraldi. Sarnaselt järgmise kasvukohatüübiga leidub sageli kadastikes – kui need ei ole kasvanud liiga tihedaks – haruldasi ja ohustatud käpaliseliike püramiid-koerakäpp (*Anacamptis pyramidalis*), harilik käoraamat (*Gymnadenia conopsea*), valge tolmpoa (*Cephalanthera longifolia*), punane tolmpoa (*Cephalanthera rubra*), kaunis kuldking (*Cypripedium calceolus*), tumepunane neiuvaip (*Epipactis atrorubens*), kärbesõis (*Ophrys insectifera*), jumalakäpp (*Orchis mascula*), hallkäpp (*Orchis militaris*), arukäpp (*Orchis morio*), tõmmu käpp (*Orchis ustulata*), kahelehine käoheel (*Platanthera bifolia*) ja suur käopõll (*Listera ovata*).

6210 Lubjarikkal mullal esinevad kuivad niidud (*olulised orhideede kasvualad)

Kuivad lubjarikkad pärisaruniidud ja sürjaniidud on soontaimederikkad, nii taimestikult kui ka ökoloogilistelt tingimustelt on nad lähedased loorohumaadele. Nende niitude geobotaanilist väärtust on sageli vähendatud väetamise ja/või kündmisega. Majandamise lakates areneb sageli kadastik. Üleminekul loo – aruniit – kadastik võivad hoiualadel olla raskesti määratletavad. Kasvukohatüüpi 6210 tuleks siiski võimalusel eelistatavalt majandada niitmise teel, erinevalt kahest teisest nimetatud kasvukohatüübist.

6270 *Lubjavaesel mullal esinevad liigirikkad niidud

Lubjavaestel muldadel esinevad aru- ja paluniidud on soontaim- ja seenerikkad, liigid on toitainete suhtes vähem nõudlikud. Alade niiskustingimused võivad varieeruda kuivast parasniiskeni.

6280 *Lood (alvarid)

Lood e. alvarid on õhukesemullalised lubjarikkad niidud, millel puud ja põõsad praktiliselt puuduvad. Mullakihi tusedus võib ulatuda kahekümne sentimeetrini, kuid kohati võib see ka täielikult puududa ning taimkatet leidub sellistel juhtudel vaid kaljupragudes ja väiksemates lohkudes. Viimasel juhul on tegemist elupaigatüübiga 8240 - plaatlood. Suveperioodil on iseloomulik aluspõhjani läbi kuivamine, samas kui kevaditi jääb paepealsele kauaks liigniiskus. Vaatamata ajutiselt väga ebasoodsatele kasvutingimustele on alvarite liigirikkus väga kõrge ja omapärane. On liike, mis oma peamise levikuga kuuluvad Kagu-Euroopa stepialadele, nagu kaljupuju (*Artemisia rupestris*), kevadmaran (*Potentilla neumanniana*), aas-hundihammus (*Astragalus danicus*), mägiristik (*Trifolium montanum*), harilik keelikurohi (*Carlina vulgaris*), värv-varjulill (*Asperula tinctoria*), metsülane (*Anemone sylvestris*). Samas on ka liike kaugelt põhjast alpiaasadelt: mägi-kadakaer (*Cerastium alpinum*), alpi nurmikas (*Poa alpina*), mägimaran (*Potentilla crantzii*). Alvarite levik on maailmas väga piiratud, neid leidub Läänemere saartel (Gotlandil ja Ölandil Rootsisis, Saaremaal, Hiiumaal, Muhus ja väiksematel saartel Eestis) ning Lääne- ja Põhja-Eesti rannikualal. Väiksemate laikudena leidub alvareid veel Rootsi mandriosas Västergötlandis, Ahvenamaal ja Venemaal Peterburi piirkonnas. Kui 1930-tel aastatel hinnati alvarite kogupindalaks Eestis üle 40000 ha, siis viiskümmend aastat hiljem oli järele jäänud 16000 ha, millest omakorda veerand oli peaaegu kinnikasvanud. Õnneks on lookooslus siiski visa ja püsib ka üsna kinnikasvanud aladel, seega on võimalik taastada ka poolenisti kinnikasvanud endisi alvareid, kui nad võsast puhastada ja taastada karjatamine.

6410 Sinihelmikakooslused

Sinihelmikaniidud kujunevad märjal, toitainetevaesel mullal. Eestis olemasolevad sinihelmikakooslused asuvad valdavalt tugevalt kuivendatud aladel ja on seetõttu suhteliselt väikese geobotaanilise väärtusega. Haruldasematest liikidest võib neil niitudel kohata mitmeid käpalisi (*Ophrys insectifera*, *Gymnadenia conopsea*).

6430 Niiskuslembesed kõrgrohusud

Siia kuuluvad liigivaesed soostunud ja madalsooniidud ja veekogude äärsed alad, mida sajand tagasi maadefitsiidi tingimustes kahtlemata niideti või karjatati, kuid mis praeguseks on traditsioonilise majandustegevuse jäljed ammu kaotanud. Sellesse kasvukohatüüpi on Eestis sageli määratud ka rohkem või vähem inimtegevusest kahjustatud serva-alasid, mis on vajalikud puhvertsoonina kõrgema geobotaanilise väärtusega alade ümber.

6450 Lamminiidud

Lamminiidud on jõgede või järvede kallastel asuvad ja nende poolt üleujutatavad looduslikud rohumaad. Enamasti on lamminiidud tekkinud inimtegevuse tulemusena – niidukooslused on kujunenud jõgede ääres asunud (lammi)metsade maharaiumisele järgnenud karjatamise ja niitmise tulemusena. Sajandeid kestnud inimõju ja looduslike tingimuste (üleujutustega kaasnev toitainete ja muda juurdekanne ning liigniiskus) koostoimel on lamminiitudel kujunenud välja omapäraseid taime- ja loomakooslused. Lamminiitudele on väga olulise tähtsusega üleujutuste ajal veega kaasatulevas mudas leiduvad toitained, mis aitavad neil säilitada pinnase kõrget toitainete sisaldust. Niitmise ja karjatamise lõppemisel hakkavad vohama võsataimed. Erinevatel lamminiitudel on kinnikasvamise tempo erinev, sõltudes peamiselt üleujutuste regulaarsusest ja kestvusest. Kinnikasvamise tulemusena kaob lamminiitudele iseloomulik avatus, mis omakorda põhjustab lamminiitudele tüüpiliste liikide ja koosluste hävimise. Võrrelduna teiste poollooduslike kooslustega

on lamminiitude taimestik lopsakas, kuid suhteliselt liigivaene. Lamminiidud on analoogselt rannaniitudega paljude lindude jaoks rändeageks toitumiskohaks. Kuigi ka lamminiitude linnustikus moodustavad põhiosa liikidest kurvitsalised, on see liigiliselt koosseisult rannaniitudest ja alvaritest erinev. Lamminiitudele on iseloomulikeks liikideks tikutaja (*Gallinago gallinago*), rohunepp (*Gallinago media*), kiivitaja (*Vanellus vanellus*), rukkirääk (*Crex crex*), suurkoovitaja (*Numenius arquata*), mustsaba-vigle (*Limosa limosa*), tutkas (*Philomachus pugnax*), soo-loorkull (*Circus pygargus*), roo-loorkull (*Circus aeruginosus*) ja paljud ujupardid. Iseloomulikke pesitsejaid on kokku umbes 30 liiki.

6510 Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud

Tegu on üldjuhul kultuuristatud liigirikaste rohumaadega, millede geobotaaniline väärtus on väike. Sellesse elupaigatüüpi võib olla määratud ka pikemat aega söötis olnud põlde, mille looduslikkus on taastumas. Sarnaselt serva-kõrgrohustutega võib see kasvukohatüüp olla eelkõige väärtuslik puhvertsoonina väärtuslikumate elupaikade vahel või ümber.

6530 *Puisniidud

Puisniidud on regulaarselt niidetava rohustuga hõredad looduslikud puistud. Puistu võib esineda hõredamalt või tihedamalt, kuid iseloomulik on niidukamara esinemine. Kaasajal pakuvad puisniidud erilist huvi seoses nende rohustu kõrge liigirikkusega. Lubjarikastel puisniitudel leidub tavaliselt üle 50 soontaimeliigi ruutmeetril, mis on tunduvalt rohkem kui üheski teises metsavööndi taimekoosluses. Kuuel Lääne-Eesti puisniidul on kirjeldatud enam kui 60 liiki ruutmeetril, sealhulgas Laelatu puisniidul kuni 76. Puisniitude liigirikkuse põhjustavad eelkõige regulaarne ja pikka aega kestnud niitmine, väga oluline on ka puu- ja põõsarinde asetuse ruumiline ebaühtlus. Metsa ja niidu komplekskoosluses leiavad endale kasvukoha nii metsa- kui niiduliigid, sh. mitmed haruldased käpaliseliigid (*Cypripedium calceolus*, *Cephalanthera rubra*, *C. longifolia*, *Ophrys insectifera*, *Orchis militaris*, *O. ustulata* jt). Rikkalik on ka puisniitude seenestik ja loomastik. Selle elupaigatüübi puhul on oluline hinnata mitte niivõrd puurinde liituvust, mis võib varieeruda liigirikastel puisniitudel 0,2st isegi kuni 0,9ni, vaid oluliseks metsa ja puisniitu eristavaks tunnuseks on niidukamara olemasolu puisniidul.

7230 Soostunud niidud

Soostunud niidud ehk soovikuniidud esinevad madalatel tasandikel ja nõgudes veega küllastatud toorhuumushorisonidiga glei- või turvastunud gleimuldadel, mis asuvad väljaspool veekogude perioodiliste üleujutuste piirkonda (Paal 1999). Nad on kujunenud põhiliselt aruniitude soostumisel või soostunud metsadest ja seal kasvab nii aruniidule kui ka madalsoodele iseloomulikke taimi. Mullad on soostunud niitudel sageli lubjarikkad ja suviti kuivad, kuna sel ajal põhjavee tase alaneb tublisti (Paal 1999).

9070 Puiskarjamaad

Puiskarjamaad on regulaarselt karjatatavad hõreda puistuga alad, mis struktuurilt sarnanevad puisniitudele, kuid on väiksema liigirikkusega tänu loomade valikulisele rohttaimede söömisele ja tallamisele. Puiskarjamaad, mida lisaks karjamaadele ka aeg-ajalt üle niidetakse, on reeglina liigirikamad kui ainult karjatamise abil majandatavad alad.

Poldrid

Poldrid on kunstlikud, inimtekkelised elupaigad, mis on kujunenud soostunud lammialade kuivendamisel. Seega ei saa poldreid sisuliselt poollooduslikeks kooslusteks lugeda. Taimkatteline

väärtus on neil aladel väike, kuigi taimestik võib sarnaneda luhaniidu omaga, poldritelt võib leida ka kaitsealuseid taimi nagu balti sõrmkäpp (*Dactylorhiza baltica*), kahkjaspunane sõrmkäpp (*Dactylorhiza incarnata*), suur käöpõll, künnapuu (*Ulmus laevis*), ahtalehine ängelhein (*Thalictrum lucidum*) ja kahelehine käokeel. Eelkõige on mittetöötavad poldrid kujunenud olulisteks veelindude ja kurvitsaliste peatus- ja pesitsuspaikadeks. Poldritel pesitsevad ja rändavad arvukalt mitmed ohustatud ja kaitsealused linnuliigid. Pesitsejatest on linnukaitselisest aspektist olulisemad liigid rukkirääk, mustviires (*Chlidonias niger*) ja väikekajakas (*Larus minutus*). Läbirändajatest on tähtsamad liigid sookurg (*Grus grus*) ja suur-laukhani (*Anser albifrons*). Linnualana säilitavad poldrid väärtuse, kui neid majandatakse sarnaselt luhaniitudega ja ei kujundata neist ökoloogilist lõksu, millesse seal pesitsema asunud linnud jäävad, kui vesi alalt ära pumbatakse ja maa kuivab. Samas, luhtade vastutustundliku majandamise tulemusel peaks nn poldrilindudel olema piisavalt elupaiku ka loodusliku veerežiimiga aladel.

HUVIGRUPID

Tabel 1. Hoiualal olevad huvirühmad ning nende peamised huviohjud.

HUVIRÜHM	HUVID	KITSASKOHAD
Maaomanikud	Maaomanikud on eelkõige huvitatud oma vara võimalikult kasumlikust majandamisest.	Suuremat rahalist tulu annab paraku maade müük ja ehitustegevus, mitte traditsiooniline põllumajandus.
Ümbruskonna elanikud	Kohalikud elanikud on huvitatud võimalikult laiaast tegevusvabadusest. Nende sooviks on vabalt karja- ja heinamaadel korjata seeni ja marju, lilli ja oksa.	Kaitsealuste liikide osas on vaja teavitada nende korjamise ebaseaduslikkusest ning heinamaadel võib probleeme tekitada tallamine.
Puhkajad	Peamiselt huvitatud väikestest liikumispiirangutest, samuti heast juurdepääsetavusest ja korralike puhkekohtade olemasolust.	Heinamaadel ja loopealsetel võib probleeme tekitada tallamine ja parkimine, samuti prügistamine. Heade juurdepääsuteede ja puhkerajatiste loomine võib vähendada niitude pindala.
Loodusteadlased	Poollooduslikud kooslused on juba ammu loodusteadlasi huvitanud oma erakordse liigirikkuse ja/või iseloomuliku liigivaliku poolest.	Teadustegevus ja seire tuleb kooskõlastada kaitseala valitsejaga.
Keskkonna- ja looduskaitse-organisatsioonid	Huvitatud liigirikkuse ja maastikuliste väärtuste säilimisest	Rahastamise katkendlikkus või lakkamine.

Põllumajandus- tootjad ja - organisatsioonid	Huvitatud toetuste saamisest, ka võimalikult intensiivsest majandamisest	Toetuste saamise tingimused ei taga alati loodusväärtuste säilimist. Intensiivse põllumajandustootmise eelistamine.
Jahimehed	Ulukite arvukuse reguleerimine hoiualade territooriumil, ulukite seire.	Liigne metssigade rohkus võib põhjustada niidukooslustele suurt kahju.
Riik	Huvitatud Looduskaitse-seaduse ja rahvusvaheliste kohustuste täitmisest.	Trahvid loodusväärtuste hävimisel.

ÜLDISED TEGEVUSED

Poollooduslike koosluste kasutusse võtmist toetab riik taastamis- ja hooldamistoetusega. Taastamistegevustena toetatakse võsaraiet, pilliroo või mästatunud rohustu hekseldamist, puude liituvuse vähendamist ning karjaaedade rajamist. Taastamistoetust saab maaomanik või rentnik taotleda Keskkonnaametist (2016. aastal näiteks kuni 22. maini).

Hooldamistegevusteks loetakse karjatamist ja niitmist koos niite koristamisega ning selleks saab maaomanik või rentnik taotleda toetust PRIA-st (2016. aastal kuni 23. maini). Keskkonnaamet kinnitab eelnevalt toetuse taotluse ja määrab alade hooldamistingimused.

Alade hooldamisel kehtivad võrreldes kultuurrohumaaadega mõned täiendavad piirangud, millest olulisemad on hilisem niitmise ja alustamine ja loomade lisa söötmise keeld karjatataval kooslusel.

Poollooduslikel kooslustel ei tohi künda ega külvata. Samuti on keelatud väetamine, põllumajanduskemikaalide ja kasvuregulaatorite kasutamine ning kuivendamine.

Looduskaitse arengukava näeb ette, et aastaks 2020 tuleb alade püsimiseks hooldada Eesti kaitsealadel 45 000 hektarit poollooduslikke koosluseid. 2015. aastal oli nõuetekohaselt hooldatud koosluste pindala vaid 25 000 hektarit. Kavas käsitletataval hoiualadel asub ca 7000 hektarit plk-sid, kus on eesmärgiks alustada hooldusega hiljemalt aastal 2020. Neist kooslustest oli 2014. aastal hoolduses 4000 ha. 36 hektarit, millest 25 ha asub Kõinastu ja 11 ha Väinamere hoiualal, on heas seisundis liigikaitseolulised rannaalad (puittaimestikuta ja veepiir avatud 75% ulatuses), kus on võimalik maksta kõrgema tariifiga (LORA) toetusi.

Poollooduslike koosluste hooldamisel ja taastamisel tuleb järgida elupaikade hoolduskavade ja liikide tegevuskavade nõudeid. Viide hoolduskavadele Keskkonnaameti kodulehel:

<http://www.keskkonnaamet.ee/keskkonnakaitse/looduskaitse-3/pool-looduslikud-kooslused-2/>

KAITSETEGEVUSTE PRIORITISEERIMINE

Selles kaitsekorralduskavas käsitletaval 97 hoiualal on Keskkonnaregistri poollooduslike koosluste kihi alusel (2016. a. 9. mai seisuga) kokku 12 438 ha poollooduslikke rohumaid ja poldreid (Tabel 2), millest 2013. ja 2014. aastal hooldati vastavalt 5710 ja 5342 ha.

Looduskaitse arengukava näeb ette, et aastaks 2020 tuleb alade püsimiseks hooldada Eesti kaitsealadel 45 000 hektarit poollooduslikke koosluseid. 2015. aastal oli nõuetekohaselt hooldatud koosluste pindala ca 25 000 hektarit. Kavas käsitletataval hoiualadel asub ca 7000 hektarit plk-sid, kus on eesmärgiks alustada hooldusega hiljemalt aastal 2020.

Elupaigatüübid võib kokkuleppeliselt jagada prioriteetsusklassidesse. Looduskaitsele **kõige väärtuslikumateks** võib lugeda elupaigatüüpe rannaniidud (1630), lubjarikkal mullal esinevad kuivad niidud (*oluliste orhideede kasvualade - 6210), kuivad nõmmed (4030), arurohumaad 6270, looniidud 6280, lamminiidud 6450 ja puisniidud 6530. **Teise prioriteetsusklassi** võib paigutada elupaigatüübid kadastikud (5130) ja puiskarjamaad (9070), mis on looduskaitsele väärtuslikud, kuid võivad säilida pikemat aega ka ilma inimese kaasabit. **Kolmandasse klassi** jäävad need elupaigatüübid, mis looduskaitsele Eesti jaoks suurt väärtust ei oma, kuid mis on olulised puhveraladena – 6410, 6430, 6510, 7230. **Esimese prioriteetsusklassi** elupaigatüüpe on käesoleva kaitsekorralduskava hoiualadel kokku **7856 ha**, **teise prioriteetsusklassi** elupaigatüüpe **1580 ha** ja **kolmanda prioriteetsusklassi** elupaigatüüpe **1859 ha**.

Tabel 2. Poollooduslike koosluste elupaigatüübid ja nende hooldamine 2013. ja 2014. aastani:

Natura elupaigatüüp	kokku elupaigatüüpe (ha)	2013. a. hooldatud (ha)	2014. a. hooldatud (ha)	plk-de eesmärk 2020 (ha)
1630*	4518	3568	3466	2377
4030	8	0	0	4
5130	702	91	84	157
6210	813	293	173	445
6270*	325	227	207	338
6280*	1503	418	394	1211
6410	328	10	5	185
6430	771	37	33	60
6450	725	237	225	585
6510	348	130	131	174
6530*	887	157	136	689
7230	554	93	85	225
9070	958	449	402	534
KOKKU	12 438	5710	5342	6983

Suhteliselt kõige rohkem (pindalaliselt üle 1/3) on hoiualade kõrge prioriteediga kooslustest hoolduses rannaniite (1630*), puiskarjamaid (9070) ja lamminiite (6450). Kõige vähem (pindalaliselt alla 1/4) on viimastel aastatel hooldatud loopealseid (6280*) ja puisniite (6530*).

Kõik poollooduslikud kooslused võib jagada ka ülikõrge ja kõrge väärtusega, hästi säilinud aladeks (vastavalt A ja B kategooria) ning taastamist vajavateks või mitte nii hästi säilinud niitudeks (C kategooria). A kategooria niidualasid on kokku 3162 ha, B kategooria omasid 5318 ha ja C kategooria niidualasid 2813 ha. Erinevate prioriteetsusklasside ja kategooriatega niidualade jagunemine elupaigatüüpide vahel on toodud tabelis 3.

Tabel 3. Kaitsekorralduskavas käsitletataval hoiualadel esinevate poollooduslike koosluste pindalad elupaigatüüpide ja väärtuskategooriate kaupa.

Elupaigatüübi kood	A kategooria (ha)	B kategooria (ha)	C kategooria (ha)	Kokku (ha)
I prioriteet				
1630	1491	2113	838	4442
4030	1	6	1	8
6210	210	295	154	659
6270	50	202	52	304
6280	459	383	226	1068
6450	114	344	191	649
6530	181	415	130	726
kokku	2506	3758	1592	7856
II prioriteet				
5130	90	297	283	670
9070	280	369	251	900
kokku	370	676	534	1580
III prioriteet				
6410	32	206	80	318
6430	5	390	322	717
6510	2	71	220	293

Elupaigatüübi kood	A kategooria (ha)	B kategooria (ha)	C kategooria (ha)	Kokku (ha)
7230	246	221	64	531
kokku	285	888	686	1859
I, II, III kokku (ha)	3162	5318	2813	11 295

Alljärgnevas tabelis prioritseeritakse tegevused kahte tähtsusklassi.

1. tähtsusklassi tegevused teostatakse esmajärjekorras, siia kuuluvad tegevused, mis on:

- poollooduslike koosluste säilimiseks hädavajalikud;
- vajalikud rahvusvahelistest kokkulepetest tulenevate kohustuste täitmiseks.

2. tähtsusklassi kuuluvad tegevused, mis on:

- väärtusi taastavad;
- aitavad kaasa poollooduslike koosluste säilimisele.

Kokkuvõtteks. Esimese eelistusena toetatakse paremini säilinud ja looduskaitsele suurema väärtusega ulatuslike tervikalade taastamist ja järjepidevat hooldamist ning peamine eesmärk lähiaastatel on sellistele kooslustele hooldajate leidmine. Samas, kui leidub huvilisi, et kasutusele võtta väljapoole prioriteetseid alasid jäävaid plk-sid, toetatakse samadel alustel ka seda tegevust.

Tabel 4. Kaitsetegevused

VÄÄRTUS	KAITSE-EESMÄRK	OHUTEGURID	TEGEVUSED
Rannaniidud (1630)	Rannaniitude kui kaitsealuste liikide elupaiga säilitamine ning nende pindala suurendamine	Roostumine; ehitustegevus; tallamine, (reguleerimata küllastamine, mootorsõidukitega liiklemine väljaspool radu); pinnase täitmine või teisaldamine; ebasobivate majandamismeetodite kasutamine; prahistamine; kuivendamine.	Karjatamine – 1; Karjaaedade rajamine – 1; Ehitustegevuse piiramine – 1; Võsaraie – 2; Niitmine – 2; Roostiku tõrjumine – 2; Järelevalve – 2;

VÄÄRTUS	KAITSE-EESMÄRK	OHUTEGURID	TEGEVUSED
Kuivad nõmmed (4030)	Haruldaste liikide elupaiga ja maastikulise mitmekesisuse säilimine	Kinni kasvamine; prahistamine; kohati tallamine.	Karjatamine – 2; Niitmine – 2; Järelevalve – 2;
Kadastikud (5130)	Kadastike säilimine maastikes	Ehitustegevus; Kontrollimatu raie (suuremate ja paremate eksemplaride väljaraiumine); võsastumine lehtvõsaga; kulu põletamine; prahistamine;	Ehitustegevuse piiramine – 2; Karjatamine – 2; Järelevalve – 2; Harvendamine – 2.
Lubjarikkal mullal esinevad kuivad niidud (6210)	Haruldaste liikide elupaiga ja maastikulise mitmekesisuse säilimine	Ehitustegevus; võsastumine; ebasobivate majandamismeetodite kasutamine; kulu põletamine; prahistamine;	Niitmine – 1; Karjatamine – 1; Järelevalve – 2.
Lubjavaesel mullal esinevate liigirikkad niidud (6270)	Elupaiga säilimine	Ehitustegevus; väetamine; kündmine;	Niitmine – 1; Karjatamine – 2; Järelevalve – 2;
Lood (alvarid – 6280)	Haruldaste ja omapäraste koosluste säilimine	Kinnikasvamine; ehitustegevus;	Karjatamine – 1; Järelevalve – 2.
Sinihelmika-kooslused (6410)	Elupaiga säilimine	Väetamine; kündmine; kuivendamine.	Niitmine – 1; Karjatamine – 2; Järelevalve – 2.
Niiskuslembe- sed kõrgrohustud (6430)	Külgnevate elupaikade kaitse, turvalise võrgustiku loomine	Võsastumine, kinnikasvamine; kuivendamine	Niitmine – 2; Karjatamine – 2; Järelevalve – 2;
Lamminiidud (6450)	Elupaiga säilimine, kaitsealuste (eelkõige linnu-)liikide kaitse	Võsastumine, kinnikasvamine; roostumine; kulu põletamine; kuivendamine; pinnase täitmine või teisaldamine;	Niitmine – 1; Võsaraie – 2; Järelevalve – 2;

VÄÄRTUS	KAITSE-EESMÄRK	OHUTEGURID	TEGEVUSED
		ebasobivate majandamismeetodite kasutamine.	
Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510)	Elupaiga säilimine	Võsastumine, kinnikasvamine.	Niitmine – 2; Karjatamine – 2; Järelevalve – 2;
Puisniidud (6530)	Elupaiga ja selle liigirikkuse, ning endis-Eestile iseloomulike maastike säilimine	Võsastumine, kinnikasvamine;	Niitmine – 1; Puistu harvendamine – 2; Lehisvihtade valmistamine – 2; Järelevalve – 2;
Soostunud niidud (7230)	Elupaiga ja seal esinevate liikide säilimine	Veerežiimi muutused, võsastumine, kinnikasvamine	Niitmine - 2; Võsaraie – 2; Järelevalve - 2
Puiskarjamaad (9070)	Elupaiga ja maastiku säilimine	Võsastumine, kinnikasvamine.	Karjatamine – 1; Karjaaedade rajamine – 1; Puistu harvendamine – 2; Niitmine – 2; Järelevalve – 2;
Poldrid	Elupaiga säilimine kaitsealustele jt. linnuliikidele	Võsastumine, kinnikasvamine; ehitustegevus, sihtotstarbeline kasutamine.	Niitmine – 1; Järelevalve – 2;

JUURDEPÄÄSUDE EHTAMINE

Piiratud võimalused hooldustehnikaga juurdepääsuks on üks suuremaid takistusi plk-de hooldamise jätkamiseks. Selle kõrvaldamiseks tuleb vastavalt olukorrale rajada juurdepääsuteid, koolmekohti, korrastada vajadusel maaparandussüsteeme jne, eeldusel, et selle tegevusega ei kahjustata alade teisi kaitse-eesmärke. Keskkonnaministeeriumi tellimisel valmis 2015. a. poollooduslike koosluste taastamiseks ja hooldamiseks vajaliku infrastruktuuri uuring. Uuringu kohaselt on käesoleva kava hoiualadel kõige rohkem vaja rajada uusi truupe - kokku ligi 70, teid ja üle- ning mahaõite tuleks ehitada või uuendada vastavalt 24 ja 12. Tegelike vajaduste üle otsustatakse konkreetsete alade kasutuselevõtmisel.

KAITSE KORRALDAMINE, VALITSEMINE JA JÄRELEVALVE

Hoiualade valitseja on Keskkonnaamet. Vajalikke majandustegevusi (PLK taastamist ja hooldamist ning selleks vajaliku taristu ehitamist) korraldab eramaadel Keskkonnaamet koostöös maaomanikega ja riigimaadel Riigimetsa Majandamise Keskus. Igal aastal kontrollitakse poollooduslike koosluste taastamiseks sõlmitud lepingute täitmist kõigil toetust saanud aladel. Hooldatavate alade kontroll toimub PRIA taotlejapõhise valimi alusel, lisaks kontrollib Keskkonnaamet täiendavalt alasid, kus on teada hooldamisnõuete rikkumisest. PRIA valim (5% taotlejatest) katab aastas pindalaliselt keskmiselt 10-15% hooldatavatest aladest.

TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE, SEIRE

Keskkonnaamet seirab hoolduskvaliteeti ja annab maahooldajale edasised juhised järgmiseks hooldusperioodiks. Liigiseiret korraldab Keskkonnaagentuur. Uuringute ja seire käigus jälgitakse ja hinnatakse hoiualadel toimuvaid protsesse ning need on aluseks kaitsekorraldusmeetmete tulemuslikkuse hindamisel. Vajalik on iga viie aasta järel korraldada tulemuslikkuse seiret vastava ala sõltumatu eksperdi poolt. Kaitsekorraldus on tõhus juhul, kui on tagatud kaitseväärtuste säilimine, taastumine või lisandumine vastavalt püstitatud kaitse-eesmärkidele.

KAITSEKORRALDUSKAVA UUENDAMINE

Kava uuendamiseks puudub vajadus, kui perioodi lõpuks (2019. a) on näha, et 2020. aastaks saavad kõik 97 hoiuala alapõhised või alade grupe koondavad kaitsekorralduskavad. Kui ilmneb, et perioodi lõpuks selle tööga valmis ei jõuta, siis tuleks 2019. aastal asuda kava uuendamisele ja järgnevas perioodiks planeerida uued tööd ning maksumused. Hoiualadel asuvate PLKde kaitsekorralduskava pole vajadust uuendada ka sel juhul, kui „Poollooduslike koosluste tegevuskava” pärast uuendamist katab selle temaatika.

EELARVE

Taastamistöodeks on kasutatud looduskaitseaduse §-s 18 kehtestatud ja Keskkonnainvesteeringute Keskuse (edaspidi KIK) rahastatud loodushoiutoetusi, kuid ka KIKi rahastatud projekte või välisprojektide vahendeid. Eelarve koostamisel on lähtutud 2016. a. kevadel kehtivatest tariifidest, mis on kinnitatud keskkonnaministri määrusega nr 62 (1.06.2004) „Loodushoiutoetuse taotlemise, taotluse läbivaatamise ja toetuse maksmise kord, nõuded toetuse maksmiseks ja toetuse määrad” ja hiljem muudetud mitme aktiga.

Niitude hoolduseks taotletakse toetust Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Ameti (PRIA) kaudu (EARDF, maaelu arengukava – MAK, alameede 2.3.5. Pool-loodusliku koosluse hooldamise toetus).

Poollooduslike koosluste taastamiseks kehtivad loodushoiutoetuse määrad on järgmised:

- 1) looniitude, puisniitude, liigirikaste aruniitude ja nõmmeniitude puhastamisel hõredast võsast (liituvusega 0,2–0,4)

- kui võsa on kuni 1,5 m kõrgune - **245** eurot hektari kohta
 - kui võsa on üle 1,5 m kõrgune - **340** eurot hektari kohta;
- 2) punktis 1 nimetamata niidu puhastamisel hõredast võsast (liituvusega 0,2–0,4)
 - kui võsa on kuni 1,5 m kõrgune - **180** eurot hektari kohta
 - kui võsa on üle 1,5 m kõrgune - **250** eurot hektari kohta;
- 3) looniitude, puisniitude, liigirikaste aruniitude ja nõmmeniitude puhastamisel keskmise tihedusega võsast (liituvusega 0,5–0,7)
 - kui võsa on kuni 1,5 m kõrgune, **315** eurot hektari kohta
 - kui võsa on üle 1,5 m kõrgune, **460** eurot hektari kohta;
- 4) punktis 3 nimetamata niidu puhastamisel keskmise tihedusega võsast (liituvusega 0,5–0,7)
 - kui võsa on kuni 1,5 m kõrgune, **230** eurot hektari kohta
 - kui võsa on üle 1,5 m kõrgune, **340** eurot hektari kohta;
- 5) looniitude, puisniitude, liigirikaste aruniitude ja nõmmeniitude puhastamisel tihedast võsast (liituvusega 0,8–1)
 - kui võsa on kuni 1,5 m kõrgune, **435** eurot hektari kohta
 - kui võsa on üle 1,5 m kõrgune, **590** eurot hektari kohta;
- 6) punktis 5 nimetamata niidu puhastamisel tihedast võsast (liituvusega 0,8–1)
 - kui võsa on kuni 1,5 m kõrgune, **320** eurot hektari kohta
 - kui võsa on üle 1,5 m kõrgune, **435** eurot hektari kohta;
- 7) puisniidul puurinde liituvuse vähendamisel puistu grupilise struktuuri taastamise eesmärgil
 - 1 kuni 2 liituvusastme võrra **220** eurot hektari kohta
 - 3 kuni 4 liituvusastme võrra **340** eurot hektari kohta;
- 8) puiskarjamaal puurinde liituvuse vähendamisel puistu grupilise struktuuri taastamise eesmärgil
 - 1 kuni 2 liituvusastme võrra **160** eurot hektari kohta
 - 3 kuni 4 liituvusastme võrra **250** eurot hektari kohta;
- 9) poolloodusliku koosluse
 - tihedast pilliroost puhastamisel (niitmine, karjatamine, purustamine) või kuni 1,5 meetri kõrguse hõreda võsaga

ebatasase ja mätastunud niidu puhastamisel (niitmine, purustamine) **231** eurot hektari kohta;

10) poollooduslikel kooslustel

- karjatamiseks vajalike tarade ehitamine **1** euro meetri kohta.
- Niitude hoolduseks taotletakse toetust Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ameti (**PRIA**) kaudu (EARDF, maaelu arengukava – MAK, alameede 2.3.5. Pool-loodusliku koosluse hooldamise toetus).

Taastamistoetust (ilma tarade ehitamiseta) maksti välja 2014. a vastavalt 2158 ha eest 161 730 eurot ja 2015. a 561 ha taastamise eest 75 432 eurot.

PRIA MAK 2014-2020 meetme toetuste kehtivad poolloodusliku koosluse hooldamise ühikumäärad on järgmised:

- puisniidu niitmine – 450 eurot ha
- puiskarjamaa karjatamine – 250 eurot ha
- kadakatega niitude karjatamine – 250 eurot ha
- kadakatega niitude niitmine – 185 eurot ha
- muu niidu karjatamine – 150 eurot ha
- muu niidu niitmine – 85 eurot ha

Keskkonnaameti andmetel maksti (PRIA kaudu) kavas nimetatud hoiualadel poollooduslike koosluste hooldustoetust 2013. a. 5710 ha, 2014. a. 5342 ha hooldatud alade eest. 2015. aasta andmed kava uuendamise perioodil (kevad 2016) veel kättesaadavad ei olnud.

Eelarve koostamiseks (tabel 5) jagati elupaigatüübid erinevatesse prioriteetsusklassidesse (p 5, tabel 3). **Esimese prioriteetsusklassi** elupaigatüüpide **A kategooria** esinemisalade hooldamiseks kuluks praeguste määrade alusel **280-646 tuhat eurot aastas**, **B kategooria** esinemisalade hooldamiseks **387-968 tuhat eurot aastas**, C kategooria esinemisalade taastamiseks 313-756 tuhat eurot aastas.

Teise prioriteetsusklassi elupaigatüüpide **A kategooria** esinemisalade hooldamiseks kuluks **41-93 tuhat eurot aastas**, **B kategooria** esinemisalade hooldamiseks **86-167 tuhat eurot aastas** ja C kategooria esinemisalade taastamiseks 96-232 tuhat eurot aastas.

Kolmandasse klassi kuuluvatele elupaigatüüpidele kuluks umbes 400 tuhat eurot aastas

Tabel 5. 97 hoiuala poollooduslike koosluste hooldamise ja taastamise maksumus aastas.

Elupaiga- tüüp	Määrad (eur)				Hooldamine						Taastamine		
	Hooldamine		Taastamine		A kategooria			B kategooria			C kategooria		
	min	max	min	max	Pindala (ha)	summa min (eur)	summa max (eur)	Pindala (ha)	summa min (eur)	summa max (eur)	Pindala (ha)	summa min (eur)	summa max (eur)
I prioriteet													
1630	85	250	180	435	1 491	126 735	372 750	2 113	179 605	528 250	838	150 840	364 530
4030	185	250	245	590	1	185	250	6	1 110	1 500	1	245	590
6210	185	250	180	435	210	38 850	52 500	295	54 575	73 750	154	27 720	66 990
6270	85	150	245	590	50	4 250	7 500	202	17 170	30 300	52	12 740	30 680
6280	185	250	245	590	459	84 915	114 750	383	70 855	95 750	226	55 370	133 340
6450	85	150	180	435	114	9 690	17 100	344	29 240	51 600	191	34 380	83 085
6530	85	450	245	590	181	15 385	81450	415	35 274	186 750	130	31 850	76 700
kokku						280 010	646 300		387 829	967 900		313 145	755 915
II prioriteet													
5130	185	250	180	435	90	16 650	22 500	297	54 945	74 250	283	50 940	123 105
9070	85	250	180	435	280	23 800	70 000	369	31 365	92 250	251	45 180	109 185
kokku						40 450	92 500		86 310	166 500		96 120	232 290
III prioriteet													
6410	85	150	180	435	32	2 720	4 800	206	17 510	30 900	80	14 400	34 800
6430	85	150	180	435	5	425	750	390	33 150	58 500	322	57 960	140 070
6510	85	150	180	435	2	170	300	71	6 035	10 650	220	39 600	95 700
7230	85	150	180	435	246	20 910	36 900	221	18 785	33 150	64	11 520	27 840
kokku						24 225	42 750		75 480	133 200		123 480	298 410

KASUTATUD JA TÄIENDAV KIRJANDUS

- Ehrlich, Ü.** 2006. Poollooduslike koosluste hooldamise ja taastamise maksumus ning võrdlus kehtivate toetusmääradega. Keskkonnaministeerium.
- Jürgens, K. ja M. Sammul.** 2004. KIK 2003.a. Metsanduse programmi projekti nr. 6 allprojekt: Bioloogilise mitmekesisuse seisukohast väärtuslike metsaga seotud poollooduslike koosluste majandamisjuhiste väljatöötamine. Lõpparuanne.
- Helm, A.** 2011. Eesti loopealsed ja kadastikud. http://www.keskkonnaamet.ee/public/PLK/Lisa_2_Loopealsete_ja_kadastike_hoolduskava_2011.pdf
- Keskkonnaministeerium.** 2015. Uuring poollooduslike koosluste taastamiseks ja hooldamiseks vajalik infrastruktuur.
- Kukk, T. ja K. Kull.** 1997. Puisniidud. – Estonia Maritima 2: 1249.
- Kukk, T.** (koostaja ja toimetaja). 2004. Pärandkooslused. Õpik-käsiraamat. Pärandkoosluste Kaitse Ühing.
- Leito, A., Kinks, R. ja T. Evestus** (koostajad). 2004. Räpina poldri linnuhoiuala 2004. a. inventuuride kokkuvõte. Põlvamaa keskkonnateenistus.
- Lotman, S.** 2009 – 2011. Rannaniitude hoolduskava. http://www.keskkonnaamet.ee/public/PLK/Lisa_1_Rannaniitude_hoolduskava_2011.pdf
- Mesipuu, M.** 2011. Aru- ja soostunud niitude hoolduskava. http://www.keskkonnaamet.ee/public/PLK/Aru_ja_soostunud_niitude_hoolduskava_2012.pdf.
- Metsoja, J.-A.** 2011. Luhtade hoolduskava. http://www.keskkonnaamet.ee/public/PLK/Lisa_4_Luhtade_hoolduskava_2011.pdf
- Paal, J.** 1999. Eesti taimkatte kasvukohatüüpide klassifikatsioon. http://www.botany.ut.ee/jaanus.paal/Jaanuse_Artiklite_koopiad/kasvukohatyypide.klassifikatsioon.Paal.pdf
- Paal, J.** 2000. Loodusdirektiivi elupaigatüüpide käsiraamat. Tartu.
- Poollooduslike koosluste tegevuskava 2014 – 2020.** (http://www.keskkonnaamet.ee/public/PLK/PLK_tegevuskava_01_03_16.pdf)
- Rannap, R., Briggs, L., Lotman, K., Lepik, I. ja V. Rannap** (koostajad). 2005. Rannaniitude hooldus. LIFE-Nature projekt “Rannaniitude kaitse korraldamine Eestis” 2001-2004. Tallinn
- Sammul, M. ja T. Kukk.** 2000. Nedrema puisniidu kaitsekorralduskava 2000-2004. Pärandkoosluste Kaitse Ühing, Tartu.
- Talvi, T.** 2001. Poollooduslikud kooslused. Ökoloogiliste tehnoloogiate keskus.
- Talvi, T.** 2010. Eesti puisniidud ja puiskarjamaad. http://www.keskkonnaamet.ee/public/PLK/Lisa_3_Puisniitude_puiskarjamaade_hoolduskava_2011.pdf

LISA 1. Kaitsekorralduskavas käsitletud hoiualade nimekiri.**Rohelise värviga on märgitud 2016.-2017. a. ja halliga teised lähiaastatel tööplaanis olevad alad.**

	Hoiuala nimi	Maakond	Ala kogupindala (ha)	Poollooduslike koosluste pindala (ha)
1.	Angasilla	RAPLAMAA	273	74
2.	Asva	SAAREMAA	64	53
3.	Atsalama	IDA-VIRUMAA	9	5
4.	Haavakannu	LÄÄNE-VIRUMAA	784	233
5.	Hundilundi	RAPLAMAA	50	17
6.	Jaandi	SAAREMAA	15	13
7.	Jaani	SAAREMAA	6	5
8.	Jalgsema	JÄRVAMAA	42	26
9.	Järni	LÄÄNE-VIRUMAA	99	65
10.	Kaarma	SAAREMAA	72	31
11.	Kaarmise	SAAREMAA	257	46
12.	Kaisma	PÄRNUMAA	2581	2
13.	Karala-Pilguse	SAAREMAA	2507	570
14.	Karitsu	RAPLAMAA	51	10
15.	Karuse-Linnuse	LÄÄNEMAA	413	18
16.	Kasemetsa	SAAREMAA	8	6
17.	Kaunispe	SAAREMAA	127	94
18.	Kihnu	PÄRNUMAA	1102	497
19.	Kingli	SAAREMAA	518	188
20.	Kohatu	RAPLAMAA	467	126
21.	Konuvere	RAPLAMAA	123	56
22.	Koorunõmme	SAAREMAA	2413	32
23.	Kotlandi	SAAREMAA	75	12
24.	Kuke-Kiili	LÄÄNEMAA	881	52
25.	Kura kurgu	SAAREMAA	189 792	391
26.	Kuri-Hellamaa	HIIUMAA	57	44
27.	Kurtna-Vilivere	HARJUMAA,	38	29
28.	Kurtna-Vilivere	RAPLAMAA	16	3
29.	Kuusiku	RAPLAMAA	121	59
30.	Kõinastu	SAAREMAA	326	275
31.	Kõrgessaare-Mudaste	HIIUMAA	2856	511
32.	Käntu-Kastja	LÄÄNEMAA,	2178	590
33.	Käntu-Kastja	RAPLAMAA	764	4
34.	Küdema	SAAREMAA	21	4
35.	Laasi	SAAREMAA	9	9
36.	Laasu	SAAREMAA	33	11

	Hoiuala nimi	Maakond	Ala kogupindala (ha)	Poollooduslike koosluste pindala (ha)
37.	Laidunina	SAAREMAA	95	51
38.	Lannasmaa	SAAREMAA	14	14
39.	Lasila	LÄÄNE-VIRUMAA	309	67
40.	Lavassaare	PÄRNUMAA	8644	81
41.	Liigalaskma-Orinõmme	SAAREMAA	336	128
42.	Limu raba	HARJUMAA	30	12
43.	Lindi	PÄRNUMAA	496	6
44.	Lindmetsa	SAAREMAA	34	9
45.	Luiste	LÄÄNEMAA,	67	2
46.	Luiste	RAPLAMAA	211	30
47.	Luitemaa	PÄRNUMAA	1711	5
48.	Mõisaküla panga	LÄÄNEMAA	6	6
49.	Mäe	SAAREMAA	42	26
50.	Määru	JÄRVAMAA	8	8
51.	Nihatu	SAAREMAA	50	30
52.	Oidrema	PÄRNUMAA	35	27
53.	Otepää	VALGAMAA	363	85
54.	Paatsa	SAAREMAA	99	85
55.	Paisumaa	RAPLAMAA	231	92
56.	Pajaka-Vardi	RAPLAMAA	116	47
57.	Palakmäe	VALGAMAA	76	39
58.	Pammana	SAAREMAA	1130	188
59.	Paope loo	HIIUMAA	158	83
60.	Pilkuse	RAPLAMAA	11	11
61.	Poanse	LÄÄNEMAA	312	186
62.	Prassi	HIIUMAA	62	6
63.	Puiskarjamaa	LÄÄNEMAA	20	15
64.	Põduste luha	SAAREMAA	31	27
65.	Põduste-Upa	SAAREMAA	339	157
66.	Põldeniidi	SAAREMAA	9	7
67.	Pärnu lahe	PÄRNUMAA	101 610	336
68.	Pühalepa	HIIUMAA	44	41
69.	Raikküla-Paka	RAPLAMAA	91	12
70.	Raju	IDA-VIRUMAA	2	1
71.	Rame	LÄÄNEMAA	159	72
72.	Rangu	RAPLAMAA	285	15
73.	Ranna	SAAREMAA	23	19
74.	Räpina poldri	PÖLVAMAA	1502	554

	Hoiuala nimi	Maakond	Ala kogupindala (ha)	Poollooduslike koosluste pindala (ha)
75.	Saaremetsa	SAAREMAA	85	49
76.	Seljamäe	LÄÄNE-VIRUMAA	207	2
77.	Sepamaa	SAAREMAA	61	35
78.	Tammese	SAAREMAA	158	130
79.	Tudre	JÄRVAMAA	60	38
80.	Tumala	SAAREMAA	151	50
81.	Tõnija	SAAREMAA	166	115
82.	Uustalu	SAAREMAA	10	7
83.	Uustlamaa	SAAREMAA	13	12
84.	Vahastu mõisa	RAPLAMAA	11	4
85.	Vana-Lahetaguse	SAAREMAA	42	40
86.	Vanalõve	SAAREMAA	69	8
87.	Vardi	RAPLAMAA	24	2
88.	Vesitükimaa	SAAREMAA	216	23
89.	Viilupi	HIIUMAA	31	22
90.	Vilivalla	HIIUMAA	16	14
91.	Võilaiu	SAAREMAA	540	458
92.	Väinamere	HIIUMAA,	60253	1606
93.	Väinamere	LÄÄNEMAA	66312	2532
94.	Väinamere	SAAREMAA	42616	305
95.	Väinamere	PÄRNUMAA	3689	35
96.	Österbi	LÄÄNEMAA	15	4
97.	Ülgase-Saviranna	HARJUMAA	13	9
	KOKKU		502 685	12 438

LISA 2 KAARDIKIHID

Hoiualade, neil asuvate plk-de ja taastamis-ning hooldamisprioriteetide kaardikihid.